

הערות ותגובות – קוראים כותבים

ד"ר שטינברג הנכבד,

קראתי בענין מאמרך על „רצח מתוך רחמים – לאור ההלכה“, אשר פורסם באפיא, חוברת יט.

לגוף הדברים מחייב הדבר עוד עיון נוסף, אך כבר בשלב זה אעיר על נקודה משפטית שהובאה במאמרך בסמוך להערה 63 ביחס להתאבדות במשפט הישראלי.

אכן, סעיף 225(1) לפקודת החוק הפלילי קבע כי „כל המנסה לאבד עצמו לדעת יאשם בעוון“.

ברם, עוד בשנת תשכ"ב העיר נשיא בית המשפט העליון השופט ד"ר יואל זוסמן כי הוראה זו אינה קיימת בשיטות משפטיות אחרות (ראה דבריו בערך „התאבדות“ באנציקלופדיה העברית, שהובא על ידך, שם).

ואכן חלו בנידון זה שינויים במשפט הישראלי. בראשית שנת תשכ"ו הוצע לבטל סעיף זה (ראה: הצעת חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 29), תשכ"ו—1965, הצע"ח, מס' 674, עמ' 38, סעיף 4(35)).

בדברי ההסבר להצעה אומר שר המשפטים ד. יוסף (דברי הכנסת כרך 44 (תשכ"ו), עמ' 138): „לא בנקל הסכמתי לביטול העבירה הזאת. יודע אני את הכבוד שהמסורת היהודית רוכשת לחיי אדם, וכי היא מתייחסת בשלילה גם לנטילת חיי עצמו. אני בטוח, שכל אחד מאיתנו רואה בקדושת חיי אדם ערך הומאני חשוב. אבל דווקא ראייה הומניטרית מביאה אותי לחשוב שהקיקה ומשפט פליליים אינם הדרך הנאותה ביותר לטיפול במקרים טראגיים שכאלה. ביטול עבירה זו הוא נושא למחשבה משפטית בארצות רבות בעולם, וסבורני שבמוקדם או במאוחר היא תבוטל ברוב המדינות“.

ח"כ גדעון האוזנר אמר באותו דיון (שם, עמ' 142): „יפה עשה משרד המשפטים שהחליט למחוק מספר החוקים הלכה שאין מורין לפיה. סוד גלוי הוא שעל עבירה זו כמעט לא הובאו עבריינים לדין. מה עונש יכול לבוא עוד מידי שופט על אדם שהחליט לגזור על עצמו עונש מקסימלי וליטול את חייו בידיו? כאשר כיהנתי במשרה החשובה של היועץ המשפטי לממשלה, נהגתי לא להעמיד עבריינים לדין על פי סעיף זה. ואם כי הדבר כה חמור, כי הרי קיים סעיף בספר העונשין, שמחייב להעמיד אנשים לדין, בכל זאת חשבתני, שמוטב לא להתבזות בבית המשפט, מאשר להפעיל את הסעיף הזה, ויפה עשה שר המשפטים שמציע לנו למחוק סעיף זה“.

לעומתם ח"כ משה אונא אמר (שם, עמ' 206): „אני מפקפק... אם צריך למחוק את הסעיף הקובע כעבירה את הנסיון להתאבדות? אמנם זוהי סוגיה לגמרי לא קלה, אבל להוציא דווקא את הסעיף הזה מתוך מכלול הבעיות המתעוררות עם תיקון החוק הפלילי — לא נראה לי כי זאת הדרך הנכונה של הקיקה“.

ענין זה גדון שנית בכנסת בעת הקריאה השניה והשלישית (דברי הכנסת, כרך 46 (תשכ"ז), עמ' 2089). ח"כ אליהו מרידור, שדרש את השארת עבירת נסיון ההתאבדות בעינה אמר: „ידע ידעתי כי ברובם המכריע של המקרים שאנשים מנסים ליטול את חייהם, מדובר באנשים אומללים. נכון גם שברוב המקרים יישלחו אנשים כאלה למבחן, או לטיפול רפואי או טיפול סוציאלי. אני יודע זאת ובכל זאת אני מציע להשאיר את הסעיף מסיבה עקרונית: אדם צריך לדעת שחיינו אינם רכוש. אינני רוצה לצטט במקרה זה מלועזית, קשה לי לתרגם לעברית, אולם יש הבדל בין בעלות ובין קיום. אדם יכול לומר: אני קיים, אני חי, אין הוא יכול לומר: אני בעל עצמי, אני בעל גופי. אין הוא שליט על עצמו... (עמ' 2090) „אין לפגוע בעקרון קדושת החיים, גם כאשר מדובר בחייו של האיש עצמו; אין הוא זכאי ליטול את חייו בעצמו. עקרון זה הוא חשוב, ואם הוא כתוב בספר החוקים, אני מציע להשאירו. אין אנו חיים במשטר שבו חייבים להביא למשפט כל אדם המנסה להתאבד. אם יובא אדם כזה לפני השופט, בודאי ישקול השופט את הנסיבות, וחוז ממקרים יוצאי דופן, לא יישלח האיש לבית הסוהר, כי אם יטפלו בו. בכל זה לגבי הביצוע, אולם לגבי העיקרון, מכיון שהוא מצא את ביטויו בספר החוקים שלנו בסעיף זה, אני מציע לא לנגוע בו, לא לבטל אותו.

הוועדה מציעה לבטל את הסעיף, כאילו אמרה: מי שמנסה לאבד עצמו לדעת, איננו עבריו. אין זה אסור. חלילה לי מלטעון שהוועדה מסיתה להתאבדויות, חס וחלילה, אולם היא עוקרת מן האיסור הקבועים בספר החוקים את איסור הפגיעה בחיים, אף אם הם חייו של הפוגע, ואני מציע לא לעשות זאת“.

גם ח"כ משה אונא דרש השארת העבירה בעינה רק בשל הנימוק כי מחיקתו מספר החוקים יש לה משמעות של „ביטוי של זלזול בחיי אדם, ביטוי לכך שאיננו מחשיבים את קדושת חיי האדם“.

ברם, ח"כ ביבי בשם הוועדה הסביר, כי אם לא נעשה שימוש בסעיף זה הלכה למעשה — יש למוחקו מספר החוקים.

הכנסת ברוב דיעות של 11 כנגד 10 (!!!) החליטה למחוק את עבירות נסיון ההתאבדות מספר החוקים (דברי הכנסת שם, עמ' 2090; חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס. 28), תשכ"ז—1965, סעיף 6, ע"ח, 481, עמ' 68).

רואים אנו, איפוא, שסוגיה זו אינה פשוטה כלל ועיקר, וכבר בכנסת זכתה לדיונים מרובים, ובחוק היום התאבדות אינה עבירה פלילית. ניתוח מפורט של סוגיית ההתאבדות במשפט ובהלכה זקוקה לעיון נפרד, ואין זה מקומו.

משה דרורי

בחוברת י"ט של „אסיא“ פרסמתם מאמר „העמדת חולה מסוכן על מצבו“, מאת הרב שלמה חיים הכהן אבינר. למרות שהרב מתחיל באזהרה שהמאמר לא מופיע כדי לפסוק הלכה ורק מספק איסוף הלכות, המאמר למעשה תומך ומעודד הגישה הרווחת בארץ שלפיה מסתירים מרוב החולים האנושים מידע על מצבם, במיוחד אם הם סובלים מסרטן.

ברצוני להעלות לדיון האפשרות שלמרות שבמבט ראשון הגישה הזאת מבוססת על ההלכה כפי שצוטטה במאמרים שהביא הרב אבינר, הגישה לא מוצדקת ואולי גם אינה תואמת את ההלכה. כלנו נסכים שמטרת טיפול ע"י הרופא היא להוריד מסבל החולה, לעודד אותו ולעזור לו להתמודד עם מחלתו. בכדי להשיג מטרות אלו עלינו לבדוק בצורה קפדנית את דרך הטיפול המתאימה ביותר לכל מחלה ולכל מצב, בין אם מדובר בסבל גופני או בסבל נפשי. מקובל שעל הרופא הרציני והאתראי לבדוק את כל הנתונים המדעיים שקיימים לפני שהוא מחליט על סוג טיפול. אותה גישה צריכה להדריך אותנו בקשר לטיפול בבעיות נפשיות של החולים. ואז נשאלת השאלה הקריטית — האם אנו מורידים או מגבירים את סבל החולה ע"י „הסתרת“ מידע על מחלתו. בתשובה לשאלה קיימים נתונים בחולי סרטן ורובם ככולם מצביעים שברוב המקרים יש ירידת פחד והפחתת הסבל אם החולה מודע למחלתו.

בעידן המודרני קשה לחולה סרטן שעובר הקרנות ומקבל כימוטרפיה, לא לדעת על מחלתו. ובכל זאת רווחת השיטה של המשחק המחתרתי הכפול, שלא מזכירים את המילה „סרטן“ ובמקום שלחולה תהיה אפשרות להתפרק מדאגותיו ולשפוך שיחו לפני רופאו ובני משפחתו, קיים מחסום מלאכותי בין החולה וסביבתו המגביר את פחדיו וחרדיו. החולה „יודע“ מה שיש לו אבל מתיחס למחלתו בפסימיות מוגזמת שלא מתאימה למצבו האמיתי, וההוכחה שהוא „צודק“ בהערכתו היא שאפילו הרופא כביכול מפחד לדון אתו על מצבו. לרופא הרבה יותר נוח לשחק את המשחק, כי הוא בעצמו מפחד ממות ולא מסוגל להתמודד עם החולה הגוטה למות. הוא מעדיף לא להצטרך לשבת ארוכות ולשוחח עם החולה ולדובב אותו.

בארצות המערב בשנים האחרונות בוצע הרבה מחקר בשטח טיפול בחולים הנוטים למות. וכדאי לנו לא להתעלם מהמידע שהושג ולנצל אותו. ברוב החולים ניתן לספק להם מידע יותר כן ויותר מדויק ממה שאנו רגילים לתת. הכל לפי מצב החולה ורצונו לדעת, והספקת המידע תורמת רבות להפגת מתחים ולהשגת תקופה אחרונה של החיים שבה החולה מגיע למידת מה של שקט, שלווה וכבוד עצמי.

מצער במיוחד שבין יהודים שומרי מצוות העניין של ויזוי כמעט שנעלם. הפחד ממות שמאפין את החברה המודרנית, עם כל הדגש על צעירות, חדר גם לעולם התורני. המושג של ויזוי, המושג של קבלת סוף החיים כחלק בלתי נפרד

מהחיים עלי אדמות נראה לי כהרבה יותר קרוב ליהדות מקורית מהגישה שגובלת בפניקה לקראת מחשבה על אפשרות של מוות. נדמה לי שהסתרת מידע מחולה הולכת בד בבד עם העלמת המושג של וידוי.

לאור השיקולים הנ"ל מצאתי לנכון לפחות לנסות לפתוח דיון, ואולי ויכוח, בנושא כה חשוב. חשוב שלא יוצר הרושם מהמאמר בגליונכם הקודם שגישת ההלכה היא חד משמעית ומונוליטית לא לגלות לחולה את מצבו. הייתי מעוניין לשמוע מאחרים על הנושא.

פרופ' שמעון גליק